

Oikeuksien hallintaan liittyvät metatiedot ovat avoimuudessa avainasemassa

Fakta Julkaistu 03.03.2017 klo 13:13 Kirjoittaja Jessica Parland-von Essen

Jotta aineistoja voi avata ja käyttää uudelleen, on niihin liittyvien käyttöehtojen oltava selviä. Suojatuille aineistoille on pystyttävä luomaan turvallisia ratkaisuja ja käyttäjän on saatava selkeää tietoa siitä, mitä aineistolla saa tehdä ja mitä ei. Asiaa on selvitetty laajassa asiantuntijaryhmässä, jonka [selvitys](#) on nyt julkaistu. Yleiseksi ohjenuoraksi ryhmä kokosi suositukset hyväiksi käytännöiksi, joita suositellaan tiedonhallinnan ammattilaisille ja järjestelmien suunnittelijoille. Tavoitteet ovat korkealla ja tarpeet moninaisia, mutta sopimalla yhteisestä tavoitetilasta on mahdollista edistää sekä avoimuutta että oikeuksien haltijoiden etua.

Suosituksia hyväiksi käytännöiksi

Selkeät, dokumentoidut käyttöehdot ja aineistoihin liittyvät oikeudet ovat käytännössä ehdoton edellytys sähköisten aineistojen levittämiseksi ja jatkokäytölle. Löydettävyyden ja laadukkaat metatiedot ovat tärkeä osa tiedon käytettävyyttä ja avoimuutta. Avoin tiede ja tutkimus ja Kansallinen digitaalinen kirjasto –hankkeissa on luotu yhteiset suositukset hyväiksi käytännöiksi siitä, miten käyttö- ja saatavuusehtoihin liittyvät tiedot tulisi dokumentoida aineistojen metatietoihin. Alla esitetyt ohjeet ovat suosituksia, joita noudattamalla sähköisten aineistojen käyttöä ja leviämistä voidaan edistää.

1. Avoimuuteen ja kestävään käyttöoikeuksien hallintaan on pyrittävä aineiston koko elinkaaren ajan. Ellei aineiston tai metadatan käyttöä tai saatavuutta ole rajoitettava lain, sopimuksen tai eettisen syyn perusteella sen tulisi olla avointa.
2. Sovella käyttöoikeuksien kuvailussa suositusten mukaisia standardeja ja ohjeita. Erotta käyttöä ja saatavuutta (pääsyä) koskevat rajoitukset toisistaan.
3. Kaikki rajoitukset on kuvattava metatiedoissa sekä ihmis- että (jos mahdollista) koneluettavalla ja -ymmärrettävällä tavalla.
4. Käyttörajoitusten tarkan kohteen tulee ilmetä yksiselitteisesti ja selvästi (esim. metatiedot, koko kokoelma, aineisto tai jokin yksittäinen tieto metatiedoissa tai aineistossa tai aineiston tietty ilmentymä).
5. Jos aineisto ei ole avoimesti saatavana ja käytettävänä tulee perusteisiin viitata (esim. laki tai sopimus), mielellään sekä ihmis- että koneluettavalla tavalla.
6. Tekijänoikeuksiin perustuvat käyttörajoitukset tulee, jos mahdollista, kertoa Creative Commons -lisenssien avulla. Jos ne eivät sovellu, voidaan käyttää muita laajalti käytettyjä ratkaisuja, kuten Europeanan ja DPLA:n rightsstatements –suosituksia. Metatietoihin tulisi tallentaa lisenssin nimi tai sen lyhenne sekä - jos mahdollista - linkki lisenssiin.
7. Mikäli käytössä on organisaatio- tai aineistokohtaisia käyttörajoituksia, niiden noudattamisen tulee olla helppoa aineistojen käyttäjille. Kuvaile selkeästi, mitä käyttäjä saa tehdä aineistoille ja tallenna linkki metatietoihin. Kehitä ja ota käyttöön palveluja, jotka tukevat aineistojen haettavuutta käyttörajoitteiden perusteella ja järjestämistä käyttörajoitusten mukaan.
8. Oikeuksien haltijat on ilmaistava mahdollisimman yksiselitteisesti.
9. Aikarajoitukset ja päiväykset on huomioitava metatiedoissa ja ne on kerrottava yksiselitteisesti ja standardien mukaisesti.

[Oikeuksien hallintaan liittyvät metatiedot -selvitys](#)

Pysyvä tunniste <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201702101528>